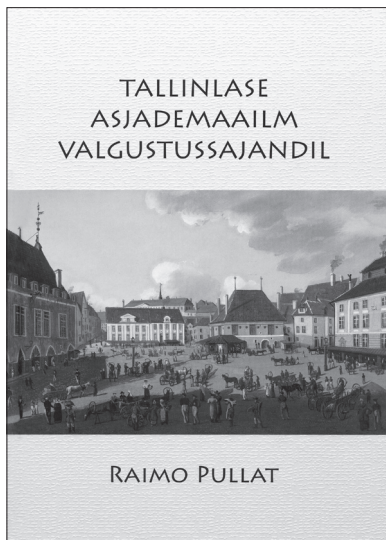

RECENZIJAS

Raimo Pullat. *Tallinlase asjademaailm valgustussajandil*. Tallinn: Estopol, 2016. 384 lk. ISBN 978-9985-9722-8-1 (Raimo Pullats. *Talliniešu materiālā pasaule apgaismības laikmetā*)

Tallinas kultūras un sociālās vēstures pētījumiem 18. gadsimtā jeb apgaismības laikmetā pievērsies igauņu vēsturnieks, emeritētais profesors Raimo Pullats, pagājušajā gadā klajā laižot gandrīz 400 lappušu biezu monogrāfiju par Igaunijas galvaspilsētas iedzīvotājiem sociālā skatījumā un viņus ietverošo priekšme-

tisko vidi minētajā laikposmā. Būdam rakstīto vēstures avotu pētnieks, autors grāmatai kā galveno avotu izmantojis Tallinas pilsētas arhīvā glabātos 18. gadsimta pilsētnieku īpašumu mantojumu sarakstus. Monogrāfija izdota igauņu valodā, tā ilustrēta ar vairāk nekā 100 krāsainiem attēliem, tai ir 14 lappušu kopsavilkums vācu valodā, 40 lappuses garš literatūras saraksts un tekstā minēto personu rādītājs. Kaut arī, neprotot igauņu valodu, plašu un argumentētu recenziju par šo darbu nevar dot, tomēr atsevišķus vērojumus un vērtējumus var izteikt.

Profesoram Pullatam 18. gadsimta vēstures izziņāšana visu mūžu bijusi galvenā pētniecības joma. Laikā no 1997. līdz 2007. gadam viņš sešos sējumos kā vēstures avotus izdevis 18. gadsimta Tallinas tirgotāju, amatnieku un literātu, kā arī Pērnavas iedzīvotāju mantojumu sarakstus. Kopš 1991. gada R. Pullats bijis atbildīgais redaktors gadagrāmatai “Vana Tallinn”, līdz 2014. gadam izdodot 25 sējumus. Šajā sērijā vairākkārt iespiesti arī paša R. Pullata raksti par 18. gadsimta vēsturi, tai skaitā izvērtējums par talliniešu mantojumu sarakstos atrodamajiem ikdienas dzīves priekšmetu pieminējumiem. Divus no šādiem rakstiem minējusi Linda Dumpe, apskatot izdevuma “Vana Tallinn” XXIV un XXV sējumu “Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls” 2015. gada 1. numurā (189.–195. lpp.).

Tagad izdotā R. Pullata monogrāfija ir iepriekšējo atsevišķo publikāciju apkopojums un papildinājums. Grāmatā pēc īsa ievada, avotu un historiogrāfijas apskata seko nodaļas par 18. gadsimta Tallinas iedzīvotāju sastāvu, viņu medicīnisko aprūpi, pilsētas vidi un pilsētnieku dzīvesveidu, pārtiku un apģērbu, mēbelēm un iedzīves priekšmetiem, to skaitā mākslas darbiem un mūzikas instrumentiem, grāmatām un ieročiem, kā arī satiksmes līdzekļiem. Spriežot pēc nodaļām pievienotajām literatūras atsaucēm, mantojumu sarakstos ievērojamā daudzumā uzskaitīti kustamie un nekustamie īpašumi, bet par dažām citām jomām avotu norāžu bijis maz. Tā, piemēram, no pārtikas produktiem laikam mantinieki saņēmuši tikai sālītu siļķu un reņģu mucas, bet par tējas, kafijas, šokolādes un alkohola lietošanu netieši liecina mantotie trauki. Toties ziņas par citiem ēdieniem un dzērieniem mantojumu sarakstos trūkst, un tie bija jāraksturo pēc citiem avotiem un analogijām literatūrā. Lai lasītājam būtu vieglāk iztēloties talliniešu ikdienas vidi pirms vairāk nekā 200 gadiem, autors caurskatījis Igaunijas muzejos savākto senu priekšmetu krājumu un aplūkojamās tēmas bagātinājis ar ilustrācijām. Diemžēl attēlu paraksti grāmatā ir tikai igauņu valodā.

Lai 18. gadsimta talliniešu ikdienas lietu pasauli atainotu pilnīgāk, kā arī raksturotu šī gadsimta priekšmetiskās vides atšķirības no iepriekšējā laika, autors izmantojis gan igauņu vēsturnieku, arheologu un mākslas vēsturnieku publikācijās atrodamās norādes par viduslaiku un agro jauno laiku materiālo kultūru, gan ārzemju – sevišķi poļu un vācu valodā izdotajā literatūrā sameklētus datus. R. Pullata monogrāfijas literatūras sarakstā ievietoti arī atsevišķu latviešu autoru darbi, kuros atrodamas kādas ziņas par 18. gadsimta materiālo kultūru, – gan apkopojošais pētījums “Feodālā Rīga” (1978), gan vairāku etnogrāfu publikācijas par šaurākām tēmām u.c. No LU Akadēmiskajā bibliotēkā glabātā Johana Kristofa Broces zīmējumu krājuma R. Pullata monogrāfijā iespiestas gandrīz 20 ilustrācijas, kas dod vizuālu informāciju par 18. gadsimta iedzīvotāju apģērbu, istabu iekārtojumu un transporta līdzekļiem. Toties izbrīnu rada fakts, ka monogrāfijā par 18. gadsimta Tallinas iedzīvotāju priekšmetisko pasauli nav pat pieminēts vienīgais apkopojošais darbs par Latvijas 18. gadsimta kultūras vēsturi, kuru sarakstījis trimdas latviešu vēsturnieks Andrejs Johansons (*Latvijas kultūras vēsture, 1710–1800*. Stockholm: Daugava, 1975), kaut gan tas ir bagātīgi ilustrēts un papildināts ar kopsavilkumu vācu valodā.

21. gadsimts Igaunijā iezīmīgs ar vairāku plašu, apkopojošu vēstures un kultūras vēstures pētījumu publicēšanu. Kopš 2006. gada Tartu Universitāte jau izdevusi trīs sējumus par Igaunijas arheoloģiju (*Eesti*

Arheoloogia/Estonian Archaeology), starp kuriem jāmin detalizēts historiogrāfisks apskats, kā arī secīgs izvērtējums par periodiem no bronzas līdz vēlā dzelzs laikmetam, un tiem pēc dažiem gadiem sekos Igaunijas viduslaiku arheoloģija. Līdz 2019. gadam Tallinas pilsētas arhīvs iecerējis laist klajā Tallinas vēsturi trijos sējumos. Tallinas Universitātes Mākslas vēstures institūta pētnieku kopdarbs ir Igaunijas mākslas vēsture (*Eesti kunsti ajalugu/History of Estonian Art*), no kuras jau iznākuši četri sējumi, kas veltīti 16.–20. gadsimtam. Minētie daudzsējumu izdevumi ir gatavoti kā rakstu krājumi jeb kolektīvas monogrāfijas. Profesora Pullata grāmata par 18. gadsimta talliniešu materiālo kultūru arī iekļaujas apkopujošu izdevumu grupā, kaut gan tā ir viena autora sarakstīta monogrāfija.

Publicējot apjomīgus izdevumus, kuros hronoloģiski un sistemātiski aplūkota noteikta Igaunijas vēstures vai kultūras vēstures nozare, mūsu ziemeļu kaimiņi rada bāzi tālākām studijām attiecīgajā jomā, vienlaikus labāk iezīmējot līdzšinējās izpētes trūkumus un atklājot vēl nepētītās tēmas. Šajā ziņā gan aplūkotā R. Pullata grāmata, gan minētie daudzsējumu izdevumi latviešu vēsturniekiem ir labi paraugi, kam vajadzētu līdzināties.

Ieva Ose